

НАЦИОНАЛНА МУЗИКАЛНА АКАДЕМИЯ

„ПРОФ. ПАНЧО ВЛАДИГЕРОВ”

ВОКАЛЕН ФАКУЛТЕТ

КАТЕДРА „КЛАСИЧЕСКО ПЕЕНЕ”

АВТОРЕФЕРАТ

на дисертационен труд за присъждане на образователна и научна степен

„ДОКТОР”

на редовен докторант **Шу Уенцзе** на тема:

**„ ЧЕРВЕНАТА КУЛТУРА, ПРЕДСТАВЕНА В СЪВРЕМЕННИТЕ
КИТАЙСКИ ОПЕРИ „РЕКА ДЗИНША“ ОТ ЛЕЙ ЛЕЙ И
„ГЕРОИ“ ОТ ДЖАН ЛИНДЖЪ.“**

Научен ръководител: **доц. д-р Габриела Георгиева**

София, 2026г.

Съдържание

УВОД	7
------------	---

ПЪРВА ГЛАВА — „ГНЕВЪТ НА БЕДНИТЕ“ КИТАЙСКАТА НАЦИОНАЛНА ОПЕРА С РЕВОЛЮЦИОННА ТЕМАТИКА.	11
--	-----------

1.1. Развитие на операта с революционна тематика	12
--	----

1.1.1. Зараждане и полагане на основите на жанра (началото на XX век — 30-те години на века)	12
---	----

1.1.2. Янънската парадигма: национализация и масовизация през антияпонската война	13
--	----

1.1.3. От регионална форма към по-широко културно присъствие: разширяване на жанра през Освободителната война и ранния период на новата китайска държава.	14
--	----

1.1.4. Епохата на образцовите постановки: нормативна естетика и идеологизирана сценична практика	14
---	----

1.1.5. Трансформация и възраждане във времето на реформите: пазарни предизвикателства и институционално развитие	15
---	----

1.1.6. Интеграция и иновации в новия век: съвременните отгласи на операта с революционна тематика	16
--	----

1.1.7. От колективния разказ към човешкото измерение	17
--	----

1.2. Музика и идеология: дефиниция и обхват на операта с революционна тематика	18
---	----

1.2.1. По-точно определяне на понятието опера с революционна тематика.....	19
1.2.2. Граници и вътрешно разнообразие на операта с революционна тематика	20
1.3. Китайската национална опера между традиционната китайска опера сицю (xiqu) и западната опера.	21
1.4. Значение на подбраните произведения за настоящото изследване.....	22
ВТОРА ГЛАВА — СЪЗДАВАНЕ НА ОПЕРАТА „РЕКА ДЗИНША“	23
2.1. Кратък преглед на историческия контекст	23
2.2. Творчески екип.....	23
2.3. Действащи лица и сюжет	24
2.3.1. Персонажи	24
2.3.2. Сюжет накратко	24
2.3.3. Двете линии в развитието на сюжета	25
2.4. Художествени особености на китайската национална опера „Река Дзинша“	25
2.4.1. Литературен стил на либретото	26
2.4.2. Конфликтни сюжетни линии в либретото	27
2.4.4. Тематична насоченост на либретото	28
2.4.5. Местната действителност като част от действието	28

2.5. Музикално-художествени особености	29
2.5.1. Националният характер на музикалната композиция	29
2.5.2. Употреба на тибетската народна песенна музика	30
2.5.3. Употреба на ганнанската песен „Песента на гургулицата“ (Дзянсу).....	30
2.5.4. Употреба на системата „банцяи“	31
2.5.5. Солово пеене	31
2.5.6. Ансамбловое пеене.....	31
2.5.7. Хор.....	32
2.5.8. Хорът и общият мащаб на действието	32
2.6. Художествени особености на сценичното оформление.....	33
2.6.1. Общо наблюдение върху цялото произведение.....	33
ТРЕТА ГЛАВА — СЪЗДАВАНЕ НА ОПЕРАТА „ГЕРОИ“	34
3.1. Действащи лица и сюжет	34
3.1.1. Персонажи	34
3.1.2. Кратко съдържание	35
3.1.3. Източникът на драматичното напрежение.....	35
3.2. Особенности при създаването на операта „Герои“	36
3.2.1. Вокален състав и изпълнителска подготовка	37
3.2.2. Проявление на революционния героизъм в творбата.....	37
3.2.3. Преплитането на идеите за държавата и семейството	38

3.2.4. Единство между литературност и емоционалност	40
3.3. Анализ на сценичния образ на Мяо Боин.....	40
3.4. Анализ на сценичния образ на Хъ Бънсюн	42
ЧЕТВЪРТА ГЛАВА — ЗАДЪЛБОЧЕНО ИЗСЛЕДВАНЕ НА	
ОПЕРАТА С РЕВОЛЮЦИОННА ТЕМАТИКА.....	42
4.1. Червеният цвят и музиката: двойното формиране на символиката и емоционалното преживяване	42
4.2. Ценностни противопоставяния на сцената: повествователни стратегии, визуална организация и емоционална мобилизация	43
4.3. Как историята бива „повторно запомнена“: операта с революционна тематика и изграждането на колективната памет	44
4.4. Двойният ефект на революционния разказ: емоционална мобилизация и структурни ограничения на изкуството	46
4.5. Художественият език на операта с революционна тематика: многопластово смесване на традиция, съвременност и фолклор	47
4.6. Изграждане на образите: двойна структура на типологизация и хуманизиране	48
4.7. Научната стойност на операта с революционна тематика: междудисциплинарни изследователски перспективи	50

4.8. Творческа среда, комуникационни характеристики и бъдещи насоки в развитието на съвременната опера с революционна тематика.....	51
КРАТКО ОБОБЩЕНИЕ	52
ЗАКЛЮЧЕНИЕ.....	53
НАУЧЕН ПРИНОС НА ИЗСЛЕДВАНЕТО	57
БИБЛИОГРАФИЯ	60
ПУБЛИКАЦИИ ПО ТЕМАТА НА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД.....	65

УВОД

В началото на XX век се наблюдава значителна промяна в културната сфера, и в частност в музиката на Китай — заражда се китайската опера в нейния съвременен вид. За разлика от традиционната китайска опера в класическия ѝ смисъл, и от разнообразни китайски сценични форми като например „чанцзю“, съвременната китайска опера постепенно се превръща в независим музикално-драматичен жанр с ярко изразени китайски национални черти. В рамките на по-широкия жанр „съвременна китайска опера“ най-изразителни са произведенията, посветени на китайската революционна дейност и история от XX век, които съчетават исторически разказ, музикална драматизация и силно емоционално въздействие. Интересът към този тип оперни творби води до сформирането на характерна художествена форма, която съчетава народни елементи, оперна структура и съвременни театрални техники — т. нар. „китайска национална опера“¹.

Значението на настоящото изследване не се ограничава само до въпроса за мястото на анализираните произведения в репертоара на съвременната китайска национална опера, но разглежда и по-широки теми, като например по какъв начин музикалната драма може да бъде носител на историческа памет, да тълкува миналото и да предава

¹ В настоящото изследване понятието „китайска национална опера“ се използва за обозначаване на съвременен музикално-драматичен жанр, формиран чрез взаимодействието между китайската традиционна музикално-сценична култура, народната музика и западната оперна форма.

определени емоции на публиката. В съвременната културна реалност, въпреки силното взаимодействие на хората с медиите, сливането на литературни и художествени жанрове, и промените в естетическото възприятие на публиката, произведенията за революционната история продължават да се появяват на китайските сцени. Това показва, че тяхната стойност не се определя от съществуването им в определен исторически или идеологически момент, а напротив — творбите могат да се адаптират към нови естетически и културни условия.

Изследователската стойност на настоящото проучване се проявява и в това, че то отговаря на реалната необходимост от по-детайлно проучване на съществуващите произведения, които запазват темите на революционната опера, но се развиват върху нови театрални, музикални и сценични форми. В много отношения академичните изследвания се фокусират върху класическите произведения от средата на миналия век, докато по-новите творби често остават извън рамките на научното обсъждане. Точно поради това проучването на оперите „Река Дзинша“ и „Герои“ показва, че в настоящия XXI век този жанр не само опазва историческата памет, но и непрекъснато търси нови изразни форми в изкуството, и се стреми да предаде на публиката нови емоционални преживявания и културна емпатия.

Предмет на тази дисертация е изследването на драматургичните, музикалните и театралните характеристики на избраните опери, както и

начина, по който чрез тях се създават исторически и културни образи, емоционална атмосфера и културна памет. Особено важно е взаимодействието между текста на ариите, музикалния език, вокалните характеристики, сценичното представяне и комплексния художествен дизайн, което осигурява на операта широко въздействие в съвременната китайска културна среда, и ѝ позволява да заеме своето уникално място.

Целта на настоящото изследване не е да представи всеобхватен преглед на оперите с революционна тематика, нито да извърши систематичен анализ на всички исторически типове на тези опери. Съобразено с методологията са избрани две съвременни опери, в които се откриват от една страна относително устойчиви структурни елементи, а от друга — нови естетически изисквания. Поради това в следващите страници ще бъде направен обобщен преглед на съвременната китайска национална опера, и ще бъдат представени конкретни анализи на отделните произведения.

Целта на изследването е по-дълбок и аналитичен прочит на съвременната китайска опера, свързана с революционната история, която наследява и развива по-ранни, утвърдени жанрови особености. Настоящата дисертация анализира съчетаването на историческия разказ, музикално-драматичното оформление и сценичната изразителност, като взема за пример двете произведения „Река Дзинша“ и „Герои“. Същевременно се обръща внимание и на въпроса по какъв начин тези

творби представят художествено тълкуване на миналото, и как вследствие на това се формира разбиране за връзката между героизма, жертвата, личния избор, личната съдба и историческото развитие.

Въз основа на извършения анализ се правят по-обща изводи за мястото на тези произведения в развитието на съвременната китайска национална опера.

Методология на изследването

В настоящото изследване се прилага комплексен метод на проучване, в който се комбинират исторически, теоретични и аналитични подходи за анализ на писмени източници — академични статии, рецензии, интервюта, материали за историята на развитието на литературните жанрове и конкретни произведения. Освен това се извършва текстов анализ на оперни сценарии, като фокусът е върху сюжетната структура, образите на героите, драматичните конфликти и езиковите особености. За изучаване на музикалните теми и мотиви, вокалните партии, соловите моменти, ансамбловото и хоровото пеене, както и за връзката между националност и модерност, се прилага метода на музикалния анализ. Важен етап от изследването е анализът на сценичното изпълнение въз основа на видеозаписи, фотографии и текстови описания, като се наблюдават сценичния дизайн, постановката, хореографията, визуалните символи и изпълнението на актьорите. Накрая се прилага методът на контекстуалния анализ, при който двете произведения се разглеждат в по-

широк културен контекст, спрямо различните начини на приемане от страна на публиката, и в съвременна художествена среда.

Първа глава разглежда развитието на културната история на китайската национална опера и тенденциите в развитието на оперите с революционна тематика. Втора глава представлява изследване на произведението „Река Дзинша“, в което се разглеждат историческите и литературни източници, свързани с произведението, като се анализират драматичната структура, музикално-инструменталната композиция и сценичното представяне. Трета глава осъществява интерпретация на китайската национална опера „Герои“ чрез анализ на музикалния език и личностните качества на героите, с акцент върху техните лични и социални преживявания. Четвърта глава представя обобщение и анализ на този литературен жанр, като се фокусира предимно върху неговите паметни характеристики, художествените изразни средства, изграждането на образите на героите, гледната точка и съвременното развитие на жанра. В заключението са систематизирани основните изводи от изследването и е очертано мястото на разгледаните произведения в репертоара на съвременната китайска национална опера.

ПЪРВА ГЛАВА —„ГНЕВЪТ НА БЕДНИТЕ“ КИТАЙСКАТА НАЦИОНАЛНА ОПЕРА С РЕВОЛЮЦИОННА ТЕМАТИКА.

Операта е комплексно музикално-драматично произведение, което

обединява музика, драма, танц, сценично пространство и визуално изкуство. Тя е естествен резултат от развитието на музикалната драма и заема изключително важно място в световната история на музикално-сценичната култура. Китайската опера като изкуство произлиза от традиционната китайска драма, но притежава и собствени характеристики. Традиционната китайска опера включва разнообразни древни елементи от различни изкуства, докато съвременната китайска опера възниква като резултат от взаимодействието между традицията на националната опера и западната музика, развиваща се в културната среда на държавата.

1.1. Развитие на операта с революционна тематика

1.1.1. Зараждане и полагане на основите на жанра (началото на XX век — 30-те години на века)

Още в началото на XX век в областта на традиционната китайска опера се появяват множество драматични произведения с патриотична насоченост, които представляват ранни елементи на революционната историческа тематика. Чен Дусю е един от ключовите представители на ранната модерна китайска културна мисъл и един от първите писатели, които се застъпват за преобразуването на традиционната китайска опера. През 1904 г. той публикува под псевдонима Сан Ай статията „За драмата“, в която представя пет предложения с цел адаптация, включително на

художествените форми и съдържанието на драмата, като подчертава социалната роля на драмата и като твърди, че стойността на сценичното изкуство трябва да се свързва с неговото възпитателно и социално значение.

Въпреки че някои от тези ранни произведения са по-скоро насочени към предаване на послания, отклонявайки се от естетическата стойност, те имат определено значение за появата на по-късните революционни оперни и драматични творби.

1.1.2. Янънската парадигма: национализация и масовизация през антияпонската война

След като Янън² бива утвърден като важен политически и културен център по време на войната, театралната дейност в региона и околните на него местности придобива своеобразна характерна форма, различна от тази в други части на страната. Театралното развитие след 1949 година непосредствено наследява практиките, формирани по време на антияпонската война в Янън, и в контекста на новите условия продължават да се развиват тенденциите, свързани с т. нар. „янънска литература“ и „янънско изкуство“.

² Янън е важен политически и културен център в периода на Антияпонската война, свързан с формирането на специфични литературни и художествени практики.

1.1.3. От регионална форма към по-широко културно присъствие: разширяване на жанра през Освободителната война и ранния период на новата китайска държава.

Военните театри разпространяват новосъздадените драматични постановки от освободените райони в цялата страна. Тези постановки произхождат първоначално от конкретни райони и се разпространяват по продължение на бойните линии, а след 1949 година започват да се представят из цял Китай. По този начин оперите с революционна тематика постепенно преминават от първоначална регионална ограниченост към масово разпространение в официалната културна сфера. В този период държавата въвежда основните за културната политика идеи „Стотици цветя цъфтят, стотици школи се състезават“, „Историческото за съвременното“ и „Чуждото за китайското“, които подкрепят здравословното развитие на музикалната сцена в новия Китай и довеждат до създаването на множество художествени шедеври, отразяващи духа на този исторически период.

1.1.4. Епохата на образцовите постановки: нормативна естетика и идеологизирана сценична практика

През този период националните опери продължават да поставят революционната тема на първо място. За представителни революционни постановки се считат общо осем постановки — пекинските опери

„Превземането на планината Хуашан с хитрост“, „Нападението на Белия тигров лагер“, „Ша Дзябан“, „Червеният фенер“ и „Порт“, балетните постановки „Червената съпруга“ и „Белокосата девойка“³, както и симфоничното произведение „Ша Дзябан“. От тези осем творби пет са пекински опери, като при съставянето и адаптирането им особено се подчертава необходимостта героите да бъдат ясно представени на сцената, за да се отрази по-добре тяхната политическа роля и моралният им облик. Това е свързано с идеята, че театрите трябва да изпълняват образователна и вдъхновяваща функция за публиката.

1.1.5. Трансформация и възраждане във времето на реформите: пазарни предизвикателства и институционално развитие

От началото на реформите и отварянето китайската икономика се развива бързо, а традиционните творби с революционна тематика постепенно се връщат на сцената. През октомври 1979 година лидерът на ККП (Китайската комунистическа партия) Дън Сяопин заявява по време на Четвъртото национално събрание на Партията, че литературните и художествените произведения трябва да се осмеляват да използват нови творчески методи и да търсят все повече форми на изразяване, за да подпомогнат развитието на културата в новата епоха.

³ „Белокосата девойка“ е едно от най-значимите произведения в историята на съвременната китайска национална опера и често се разглежда като модел за по-късното развитие на жанра.

1.1.6. Интеграция и иновации в новия век: съвременните отгласи на операта с революционна тематика

В началото на ХХІ век културната среда в Китай се характеризира с тенденция към разнородност на ценностите, бързо развитие на културната индустрия и разнообразие в изразните форми. Произведенията, свързани с основните обществени норми и традиционната мъдрост все повече присъстват на пазара на изкуството. Става очевидно, че качеството на културните продукти, насърчавани от властите, степента на обществено признание и маркетинговата им ефективност са значително подобрени. Едновременно с това постепенно нараства и броят на сценичните постановки, свързани с теми, обвързани с традицията и историческата култура.

В по-общи линии, при разработването на революционни исторически теми, операта от ХХІ век прилага нов поглед към реално съществувалите революционни герои и постига цялостно разбиране на персонажите на различни нива в сценария, което води до промяна в художествените възгледи, обединяване на противопоставящите се гледни точки и постепенно преодоляване на дългогодишната полюсна структура на „червено или бяло“, която дълго време определя изразяването на революционната история в операта.

1.1.7. От колективния разказ към човешкото измерение

Ако се разгледа процеса на развитие на оперите с революционна тематика, се наблюдава ясна тенденция към промяна. Първите произведения се характеризират предимно с колективни разкази и историческа насоченост, като особено внимание се отделя на социалното значение и обстановка, в които се случва събитието. По-късно, особено от началото на новото столетие, все по-често темите в произведенията се ориентират към индивидуалните преживявания на героите, връзките между тях и дори конкретните последици от човешки избори, наложени от историческите събития. Това не означава отслабване на революционната тематика, а по-скоро промяна в нейната форма на изразяване.

Тази промяна е особено важна за разбирането на произведения като „Река Дзинша“ и „Герои“. В първата от тези опери историческият ход на събитията, колективните усилия и социалния аспект на разказа остават значими, но в същото време недоверието, местната среда, личната близост и междуличностните отношения придобиват все по-голямо значение. Във втората опера тонът на историческия разказ се усилва още повече, като се подчертават съдбите на индивидуалните герои, любовта, семейните връзки и значимостта на личния избор. От това разнообразие се вижда, че съвременната опера с революционна тематика не следва еднообразен модел, а непрекъснато се развива, като все по-ясно поставя човешкото измерение в центъра на историческия разказ.

1.2. Музика и идеология: дефиниция и обхват на операта с революционна тематика

Музиката е средство за съхраняване и разпространяване на култура, за споделяне на мисли; чрез нея е възможно да бъде изразено съдържание, което трудно се предава чрез обикновения език, по непосредствен и близък начин, който оставя траен отпечатък в съзнанието на хората. Музикалният език може да убеждава в определени идеи, ценности и исторически възгледи, и силно да ги утвърждава в съзнанието на хората. Като жанр, който намира специално място в китайското музикално изкуство, операта с революционна тематика има значимо влияние в по-широкия смисъл на така наречената „червена музика“. Според някои учени тази концепция и връзката на операта с революционна тематика към тази по-широка категория е тясно свързана с националния опит и политическата среда в Китай.

От самото начало на развитието на китайския театър темите от революционната история заемат важно място. Днес специфичните исторически теми и промяната на ценности се отразяват не само в музиката, но и в сценичното изпълнение. С развитието на реализма значимите исторически събития и важните исторически моменти постепенно се превръщат в критерии за творчеството, като творбите с революционна тематика получават все по-голямо внимание.

Новосъздадената Ръководна група — подразделение на Министерството

на културата и туризма, което отговаря за създаването и развитието на националната опера, е свързана с проект с цел наследяване на националната опера,. От съвременна гледна точка тези опери не са само художествени произведения, но и част от по-широко културно наследство, свързано с историческата памет и формиращо нови ценности.

Чрез употребата на конкретни музикални характеристики и драматична структурна форма тези опери вплитат музиката и историята в обществената памет. През 80-те и 90-те години на XX век „Децата на Иман“ и „Дъщерята на партията“ се превръщат в знакови произведения. С настъпването на XXI век последователно са представени „Герои“ и „Река Дзинша“, като същевременно е създадена нова версия на „Песента на изгнаниците“ — тези творби оказват важно въздействие върху развитието на оперното изкуство в новата епоха.

1.2.1. По-точно определяне на понятието опера с революционна тематика

Понятието „опера с революционна тематика“⁴ трябва да бъде обяснено по-ясно. Не всички войни, политически борби или значими исторически събития могат да бъдат включени в тази категория. В настоящото изследване под „опери с революционна тематика“ се разбира драматично

⁴ В настоящото изследване „опера с революционна тематика“ означава произведение, в което революционната история не служи само като фон, а определя сюжетното развитие, образите на героите, музикално-драматичната структура и ценностната насоченост на творбата.

произведение, чиято революционна тематика не се ползва само като фон за историята, а прониква в цялата сюжетна линия, задвижва развитието на персонажите, формира вътрешно-идейното значение на произведението и използва характерни за епохата музикални и сценични особености. Тези характеристики са от голямо значение за произведенията, анализирани в настоящата дисертацията. „Река Дзинша“ и „Герои“ са произведения със сходна тематика, но притежават различни художествени особености. „Река Дзинша“ по-силно подчертава историческите спомени и социалната природа на разказа, докато „Герои“ се фокусира върху личната съдба, любовта и индивидуалните избори. По тази причина в настоящата дисертация операта с революционна тематика се използва като перспектива за разбиране и като способ за обясняване на различията между тези произведения.

1.2.2. Граници и вътрешно разнообразие на операта с революционна тематика

Въпреки че терминът „опера с революционна тематика“ може да се използва като сравнително ясна концепция, той не следва да се разглежда като единен и еднороден модел. Самият термин означава, че не всички произведения принадлежат към една и съща художествена форма. Наличието на революционна тематика в едно произведение не означава, че всички произведения от този жанр следват едни и същи принципи на

художествено изграждане. В рамките на тази концепция, освен разликите в разказвателната линия и начина на изобразяване на персонажите, се различават и музиката и сценичните елементи.

1.3. Китайската национална опера между традиционната китайска опера сицю⁵ (xiqu) и западната опера.

Китайската национална опера не представлява пряко наследство или развитие на традиционната китайска опера, нито е напълно пренасяне на западната опера в Китай, а постепенно се формира чрез сливане на двете традиции. От една страна, тя се основава на китайската опера, като спрямо нейната основа се стреми към постигане на съчетание между текст и пеене, ясен сценичен ритъм и ясно дефинирани и разпознаваеми роли. От друга страна, тя се вдъхновява от западната опера, като цялостната структура на произведението, ролята на оркестъра и сложното хорово звучене са силно повлияни от европейския модел. Връзката с китайската опера се проявява предимно чрез подхода към текста и начина на изграждане на вокалните линии. В китайския език текстът трябва да е ясен и лесен за разбиране, а мелодията — да отразява характерните специфики на езика. Това е една от причините, поради които китайската национална опера не може лесно да се вдъхновява от западните модели. Много песни, включително революционни, демонстрират взаимно

⁵ Сицю (xiqu) е обобщено название за традиционните китайски музикално-сценични жанрове, които съчетават пеене, рецитация, актьорска игра, танцови и бойни движения.

допълващата се връзка между поезията и текста, музикалната изразителност и драматичното представяне. Влиянието на западната опера е изразено и в стремежа към пълнота, засилена роля на оркестъра и появата на сцени с оркестров съпровод, при които музиката не само придружава, но и насърчава развитието на сюжета. Оркестърът постепенно се включва активно в изграждането на конфликта, формирането на образите на персонажите и създаването на психологическа атмосфера. Именно в този аспект китайската национална опера има общи черти и със съвременните мюзикъли, но запазва своя собствена художествена логика.

1.4. Значение на избраните произведения за настоящото изследване

Въз основа на прегледа на историческите факти и дефинирането на ключови понятия е необходимо да се обясни причината за избора на конкретните творби като обект на изследване в настоящата дисертация. Целта не е извършване на изчерпателно проучване на всички опери с революционна тематика, а тези две съвременни постановки с типичен характер да послужат като примери за конкретен анализ. По този начин би могло да се покаже по-добре органичното съчетание между историческия разказ, музикалната идея, образите на героите и сценичното представяне и постановка.

ВТОРА ГЛАВА — СЪЗДАВАНЕ НА ОПЕРАТА „РЕКА ДЗИНША“

2.1. Кратък преглед на историческия контекст

Дългият поход⁶ често се разглежда като важна част от историческата памет на съвременните китайци. Операта „Река Дзинша“ се фокусира върху трудните времена от периода на Дългия поход и включва културата на местните етнически малцинства, обвързана с историята на червеното революционно минало. Целта е да се привлече вниманието на публиката към същността на Дългия поход, връзката между армията и местното население, както и начина, по който тези събития се тълкуват в културната памет на следващите поколения. Едновременно с това се създава сценично пространство, в което историческият разказ и народните елементи се преплитат, за да изградят формата на съвременната китайска национална опера.

2.2. Творчески екип

Композитор на операта е Лей Лей, а либретото е дело на Фън Баимин и Фън Билие. Режисьор е Ляо Сянхун. Творческият екип съчетава опит в музикалната композиция, изграждането на сюжетната линия и сценичната постановка, което допринася за цялостния съвременен облик на произведението.

⁶ Дългият поход е историческо събитие от 30-те години на XX век, свързано с придвижването на Китайската червена армия и засмачо важно място в китайската историческа памет.

2.3. Действащи лица и сюжет

2.3.1. Персонажи

Героят Дзин Мин е решителен и спокоен командир, който стриктно спазва дисциплината на Червената армия. Дори при сблъсъка със сериозния недостиг на храна и вода, той не посяга към местните запаси. Той е изключително креативен и упорит, като многократно спира действията на антагониста Цюй Ванли, търси начини за оцеляване в екстремните условия, лично посещава скалата Хейбаоян, за да води преговори, и действа спокойно, хладнокръвно и систематично. Той неизменно се отнася с уважение към местните етнически малцинства — дори след като е ранен от Джуома, не търси отмъщение, а се стреми да разбере и приеме тибетските обичаи и традиции, съобразявайки поведението си с тях. Стриктно изпълнява военните си задължения, като решително се придвижва на север и въпреки сложността на собствените си чувства не жертва личните си принципи.

2.3.2. Сюжет накратко

Националната операта „Река Дзинша“ разказва история, развиваща се по време на Дългия поход край бреговете на Дзинша. Структурата включва пролог, осем картини и епилог.

Епилог: Армията продължава на север. Джуома и Дзин Мин се разделят; тя осиновява детето на Дзин Сю и чака деня на победата, когато двамата

отново ще се срещнат.

2.3.3. Двете линии в развитието на сюжета

„Река Дзинша“ не е просто разказ за пътуване до определена цел. С развитието на сюжета се преплитат две повествователни линии, които непрекъснато си взаимодействат една с друга: едната следва напредването на Червената армия, като разказва за опитите на Цюй Ванли да я спре, и за трудностите и опасностите по пътя; другата започва със срещата между Цзин Мин и Джуома, която постепенно се превръща в значима, символична повратна точка. Главната историческа линия носи усещане за външен натиск, породен от войната. Авторът управлява ритъма на разказа, като създава усещане за опасност. Това кара читателя (и зрителя) да чувства непрестанно силното напрежение от постоянно присъстващата заплаха. Воденето на повествователна линия само в тази посока би създало много повърхностен и еднообразен разказ. Другата линия, проследяваща връзката между Цзин Мин и Джуома, променя изцяло гледната точка: чувствата тук не се потискат, а възникват спонтанно от самите герои.

2.4. Художествени особености на китайската национална операта „Река Дзинша“

Операта е вид музикална драма, при която музиката служи за задвижване на сюжета и непрекъснато поддържа сценичното изпълнение. В операта

„Река Дзинша“ сюжетът, музиката и сценографията са органично вплетени в историческата тематика, свързана с Дългия поход и съответната културна среда. Неповторимият естетически облик на постановката е постигнат чрез високия стил на художествения текст, характерния регионален музикален стил, дълбочината на темата, както и вниманието към сценичната достоверност. В контекста на съвременната китайска опера, тази творба се утвърждава като емблематичен пример за опера с революционна тематика.

2.4.1. Литературен стил на либретото

Операта е театрално изкуство, в основата на което стои музиката. Сценарият играе важна роля при изграждането на сюжетната и драматургична линия, но музикалното оформление е същността на оперния жанр. Само чрез съчетанието с музикално-драматичното изкуство сюжетът става пълноценен и се оформя като органично единство между музика и сценично изпълнение. Структурата на операта трябва да се основава на композицията на литературното произведение и на утвърдените принципи за организиране на сценичното действие. Би следвало сценичната структура да отговаря на формалните особености на оперния жанр, а поетичните дялове да улесняват създателите на музиката при творческата им работа. Ритмичната структура и вътрешната мелодичност на текста позволяват на композиторите да използват

мелодиката на китайския език за изграждане на вокалните линии и цялостното развитие на музикалната драма. Всички тези фактори са задължителни при създаването на творби от този жанр. Драматургът Фън Бамин е автор на множество драми, телевизионни сериали и мюзикъли. Благодарение на дълбоките си художествени умения и проникателно разбиране на оперната логика, той постига безупречно съчетание между текста и музиката. При анализ на негови арии, групови танци и други елементи на жанра става ясно, че въз основа на литературният текст са изградени изразителни персонажи — това се вижда най-ярко при образа на тибетската принцеса Джуома, чиято личност е изобразена чрез изключително естествен хан-тибетски език.

2.4.2. Конфликтни сюжетни линии в либретото

Трите конфликта се усилват взаимно и са тясно преплетени, което не само придава на общата сюжетна линия драматично напрежение, но и осигурява силна сценична динамика. Благодарение на тази поредица от конфликти операта постига драматична кулминация и впечатляващо сценично въздействие.

От тази гледна точка женските персонажи в „Река Дзинша“ не са второстепенни герои с маловажни сюжетни линии, противоречащи на основната революционна линия, а напротив — незаменима част от сюжета. Благодарение на тяхното присъствие драмата преминава от

модел на просто противопоставяне към емоционално и морално по-сложно изграждане, при което конфликтът не само се засилва, но и постепенно размива границите между различните идеали и герои. Това придава на постановката по-голяма идеологическа дълбочина и я прави по-изразителна, като я предпазва от еднообразие.

2.4.4. Тематична насоченост на либретото

Оперният жанр често отразява широки социални и исторически условия, поради което концепцията на дадена опера значително влияе върху връзката ѝ с публиката. Основните сюжетни линии на операта „Река Дзинша“ са две: първата е историческата линия, свързана с Червената армия, а втората е насочена към местната културна среда и етническите традиции, чиито носители са персонажите. Операта е адаптация на едноименния роман на Чен Цзин. Историческата линия разказва за политическата и социалната атмосферата от времето на Дългия поход, за героизма и саможертвената готовност на войниците, както и за културните памет от онази епоха. Темата за традициите на местните общности се фокусира върху връзката между военните и гражданите, особено върху отношенията между армията и етническите малцинства в този конкретен исторически момент.

2.4.5. Местната действителност като част от действието

Тази опера, като израз на етническа култура, не се изразява само чрез

визуалните сцени, а прониква в същността на конфликта. Разликите в обичаите, езика, поведението и възгледите не само създават обтегнатата атмосфера, но и дълбоко влияят върху взаимното разбиране между героите и често водят до недоразумения. Именно в този аспект художествената сила на произведението достига своя връх. Сюжетът не се развива в измислен свят, а на място, което определя посоката на действието. Затова „Река Дзинша“ не бива да се разглежда само като местен исторически разказ. Самото място е изпълнено с драматичност — то създава препятствията, удължава пътя към взаимното разбиране между героите и прави всеки етап от отношенията им по-труден и по-истински. в този контекст, природната среда вече не е просто фон — тя е реална сила, която задвижва развитието на сюжета.

2.5. Музикално-художествени особености

2.5.1. Националният характер на музикалната композиция

„Река Дзинша“ потапя слушателя директно в историческата атмосфера на Дългия поход. Музикалният език се развива в две основни линии: историческата повествователна линия за революционните войски и етническа повествователна линия, свързана с културната среда на Тибет. Преди създаването на творбата композиторът Лей Лей, режисьорът Ляо Сянхун и техният екип провеждат задълбочени изследвания на терен в района Дуцин в Тибет, използвайки местността като сцена за

представленията и създавайки сюжетни линии въз основа на традиционните народни песни и фолклор от район Кам. Според техните записки романът „Река Дзинша“ се превръща в най-ценния източник за музикални материали за операта.

2.5.2. Употреба на тибетската народна песенна музика

Употребата на тибетската народна песенна музика е важен елемент в изграждането на художествения свят на „Река Дзинша“. Тя създава регионален колорит, участва в изграждането на образите и подчертава местната културна среда.

2.5.3. Употреба на ганнанската песен „Песента на гургулицата“ (Дзянсу)

В партитурата действат две големи тематични линии: етническата културна линия, представена от ханско-тибетските народни песни, и историческата линия, свързана с Червената армия и базирана на музикални материали от провинция Дзянсу. В червените спомени от периода на революционните войни Дзянсу е една от най-ключовите територии за историческата и емоционалната памет на Китай, свързани с културното минало на страната. Поради тази причина музикантите избират музикални материали от Дзянсу за основа за изграждането на културна линия с историческа тематика.

2.5.4. Употреба на системата „банцянь“

За да допълни музикалната тъкан на националната опера „Река Дзинша“, композиторът Лей Лей включва характерни елементи от местния оперен музикален стил в изграждането на образите на персонажите. Във важната ария „без акомпанимент“ на главния герой Джин Мин се прилага системата банцянь⁷, при която клавирият акомпанимент поддържа определен ритъм. Звучат плътни мелодични линии във вокалната партия съставени от точкувани и дълги нотни трайности на фона на осминови ритмични модели в акомпанимента.

2.5.5. Солово пеене

В операта соловото пеене най-лесно изразява това, което се крие в душата на главния герой и представлява най-простия начин за създаване на музикален психологически образ. В операта „Река Дзинша“ има няколко важни солови арии, като „Песен за Гесангхуа“ на Джуома, „Без брада“ на Цзин Мин и „Една голяма река“ на Цюй Ванли. „Песен за Гесангхуа“ на Джуома е основната тема в цялата творба и чрез нея се подчертава образът на Джуома и се задълбочава нейната душевна същност.

2.5.6. Ансамбловото пеене

В операта ансамбловото пеене се появява предимно в моменти, в които

⁷ Банцянь е традиционен китайски музикално-драматичен принцип, основан върху съчетаването на определени метроритмични модели и мелодически формули, използвани за изграждане на вокално-драматично развитие.

главните герои преживяват силни емоции или са изправени пред драматичен сюжетен сблъсък. Ансамбловото пеене е често използван изразителен похват, при който се чуват множество вътрешни диалози едновременно, което особено ясно демонстрира сливането на музиката и драмата. В операта „Река Дзинша“ оркестърът играе важна драматургична роля, която разкрива изобретателния подход на композитора. В редица моменти оркестровото развитие излиза на преден план и не само съпровожда вокалните партии, но и по-ясно разкрива вътрешните психологически състояния на героите, като същевременно допринася за развитието на сюжета.

2.5.7. Хор

Хорът е едно от възможните вокални изразни средства в оперната музика и притежава свои специфични изразни похвати, които трудно могат да бъдат заменени. В операта „Река Дзинша“ има множество хорови номера, като например въведението „Към север“ и женския хор „Събиране на върбови листа“. Те създават определена сценична атмосфера, допринасят за развитието на сюжета и изграждат звуковата структурна рамка на творбата.

2.5.8. Хорът и общият мащаб на действието

Хоровите сцени в „Река Дзинша“ имат силно драматично въздействие — те не са предназначени да запълват празнините между соловите сцени, а

да поддържат връзката с общата историческа цялост.

2.6. Художествени особености на сценичното оформление

В националната опера „Река Дзинша“ сценичният декор, светлинният дизайн, костюмите и гримът са съобразени с историческата тематика и с развитието на сюжета. Снежните планини, реалистичният визуален фон, светлинните ефекти и етническите костюми изграждат убедителна сценична среда и допълват музикалната линия.

2.6.1. Общо наблюдение върху цялото произведение

Ако разгледаме „Река Дзинша“ в цялост, най-убедителното в произведението е не отделен герой или музикален фрагмент, а тяхното общо съчетание. Историческият фон, маршрутите на войските, местното население, музикалният материал и сценичният декор са умело вплетени в творбата по такъв начин, че цялата опера се възприема общо, а не като отделни визуални сцени — именно това е едно от най-силните качества на творбата. Произведението не се изгражда около един централен образ, който да поддържа напрежението, а постепенно изгражда цялостна историческа и сценична атмосфера. Неговата въздействаща сила не произтича от един-единствен кулминационен момент, а от натрупването на напрежение, развитието на сюжета и отношенията между героите и тяхната среда. В този смисъл „Река Дзинша“ се отличава като произведение със своята цялост и силно въздействие. Когато сюжетът,

музиката и сценичното изпълнение се преплитат органично през цялото време, очарованието на историята може да се прояви напълно.

ТРЕТА ГЛАВА — СЪЗДАВАНЕ НА ОПЕРАТА „ГЕРОИ“

3.1. Действащи лица и сюжет

3.1.1. Персонажи

Мяо Боин е историческа личност и е призната за първата жена членка на Китайската комунистическа партия. Операта разкрива нейната независимост, силна воля и човешка чувствителност, като постепенно изгражда образа ѝ от упорита девойка до жена, готова на саможертва.

Едновременно с Мяо Боин и Хъ Бънсюн, Цю Сюйвън изпълнява и друга ключова роля — присъствието на неговия персонаж осмисля героичните образи на другите двама персонажи. В застъпления от операта период се наблюдават два напълно противоположни избора, към които обикновеният човек може да се насочи: да упорства или да се откаже; и когато някой избере да се откаже, това засяга не само него самия, но влияе и върху житейските пътища на най-близките му хора. Поради тази причина Цю Сюйвън не се явява само като злодей, неговата роля е по-важна — той прави моралните избори живи, реалистични и убедителни. Благодарение на него нравствените ценности на главните герои се проявяват напълно.

3.1.2. Кратко съдържание

Съдържанието на операта проследява срещата, любовта, изпитанията и саможертвата на Мяо Боин и Хъ Бънсюн. Чрез четирите действия — „Първа среща“, „Любов“, „Предателство“ и „Саможертва“ — личната съдба на героите се вписва в по-широкия исторически контекст.

Режисьорът на операта „Герои“ надхвърля традиционните норми при изграждането на образите на персонажите: Мяо Боин и Сюй Менгцюн не са представени като идеализирани недостижими символи на героите, а като живи личности с дълбоки човешки качества. Те едновременно са деца, съпрузи и родители — роли, носещи любов, грижа, отговорност и страдание. Именно преплитанията на социалните и моралните роли, както и сблъсъците между различните емоции на героите, представят техните образи истински и дълбоко емоционално наситени. Операта не само разкрива борбата на героите, но и изобразява реалните изпитания, които те преживяват — страдание и радост, надежда и страх... Тази многопластова човешка природа прави героите по-близки и по-въздействащи.

3.1.3. Източникът на драматичното напрежение

Любовната линия в операта „Герои“ не е изолирана от историческия контекст и не съществува с единствената цел да внесе идеята за поетичност или нежност в сюжета. Напротив, именно тя прави героите

по-човешки и придава смисъл на техните избори, които иначе биха били продиктувани единствено от разума.

3.2. Особенности при създаването на операта „Герои“

Операта „Герои“ представя ново тълкуване на някои утвърдени представи за жанра в няколко аспекта. Драматургичната ѝ структура съчетава традиционни и нетрадиционни елементи, създавайки многопластов, биографично ориентиран образ на персонажите. Резултатът е национална опера, изпълнена с черти, характерни за героичния романтизъм и за жанра на епоса, като творбата не само представлява по-детайлно разграничаване на жанра на китайската национална опера от другите оперни жанрове, но и предлага на публиката по-живописен начин за възприемане на постановката.

Двамата главни герои, Мяо Боин и Сюй Менгцюн, са вдъхновени от реално съществували личности от Хунан, поради което музикалният стил, обвързан с персонажите им носи ясно изразен хунански местен характер. Въпреки че акомпаниментът следва някои принципи на западната музика, той тясно си взаимодейства с местните инструментални звуци и нотното писмо от Хунан, и ясно създава звуковите картини. Композиторът казва: „Това е революционна епопея за двама хунанци. Още от самото начало исках да изразя характерните черти на хунанската музика — от първия звук да се усеща нейния характер и дух“. В партитурата са включени

музикални въведения, променени народни песни от южен Китай от времето на династията Хан и музикални елементи от местната опера „хуагуси“. Добавени са традиционни народни инструменти като датун и суона, което допълнително подчертава етническия музикален стил на произведението.

3.2.1. Вокален състав и изпълнителска подготовка

Забелязват се и преобразуванията на музикалния език на местната традиция в сценичната композиция. Той не се превръща в твърд символ на „хунанския характер“, а се свързва с конкретен сценичен стил и конкретна обстановка. Затова местния музикален език не е чужд елемент, а изпълнява вътрешна драматична функция: разграничава сложните сюжетни нива и показва как операта балансира социалното и индивидуалното, историческото и семейното.

3.2.2. Проявление на революционния героизъм в творбата

„Герои“ е съвременно историческо драматично произведение, изградено във формата на биографична опера. То представя драматичните промени от епохата на новия Китай и на бурните революционни събития и се фокусира върху личностите на двамата главни герои. Сценичния декор и персонажите са взаимно допълващи се елементи. Затова музикалната композиция играе ключова роля както за изграждането на общата атмосфера, така и за развитието на сюжетната линия. От музикална

гледна точка драматургичната структура на „Герои“ се изразява чрез ясно разграничени, мащабни музикални действия.

Оставайки верен на духа на националната опера, композиторът се опира и на логиката на западноевропейската оперна музика: той използва типичните за нея вокални форми — ария, речитатив, дует, квартет, хор. Всички те са органично вплетени според драматургичната логика и участват в разгръщането на действието и усиляването на художественото и естетическо въздействие на музиката.

3.2.3. Преплитането на идеите за държавата и семейството

Операта „Герои“ е изградена от четири последователни действия: „Първа среща“, „Любов“, „Предателство“ и „Саможертва“. От заглавието на операта до названията на отделните действия се усещат романтична атмосфера, съдържаност и силни вътрешни конфликти. Двамата революционни герои, вярвайки в своите убеждения, решително поемат по пътя на изгнанието и непоколебимо се включват в борбата, при първа възможност да допринесат по някакъв начин за благото на родината. От духовна гледна точка тази творба поставя любовта в ежедневието живот на първо място, което я отличава от другите опери с революционна тематика. На сцената се използва по-свободен и съвременен език, като операта насочва вниманието към любовните чувства между двамата главни герои.

Сюжетната линия е представена едновременно като романтичен химн на любовта и като жива и енергична драматична поема. В тази опера двете любовни линии (между Мяо Боин и Хъ Бънсюн и несподелената любов на Цю Сюйвън към Мяо Боин) не са поставени над цялата сюжетна структура, нито са създадени само за да поддържат драматургичната динамика на постановката — тяхната роля е значително по-важна. Героите не би трябвало да бъдат представяни просто като обобщен образ на идеала, а като хора, които са загубили нещо ценно. Ако Мяо Боин и Хъ Бънсюн бъдат представяни само като непоколебими млади хора вярващи в идеята за която се борят, тогава техните последващи решения вероятно ще изглеждат като празни обещания, звучащи като лозунги. Само емоционалните им преживявания придават на техните избори истинска, дълбока и жива истинност.

В този смисъл любовната сюжетна линия не само не отслабва драматичния заряд, а напротив — засилва го: колкото по-силно се изобразяват близостта, доверието и възможността за съжителство, толкова по-очевидна става болката от последвалата раздяла. Персонажите в „Герои“ не се сблъскват само с така нареченото „разбиране за добро и зло“, а са принудени да изберат нещо, което има значение за другия. Затова любовната линия се превръща в неизменна част от цялата драматична структура.

3.2.4. Единство между литературност и емоционалност

В романа, който служи за литературна основа на оперния текст, авторът използва „многопластова драматургична организация“, за да оформи разказа. В литературен аспект това означава, че множество самостоятелни сюжетни линии се развиват паралелно, взаимно се свързват и преплитат, за да образуват цялостния сюжет. Това е особено ясно в операта „Герои“, например в дуета между Мяо Боян и Цюй Сюйюн в I действие, който въпреки че изглежда като едно цяло, всъщност представлява две независими паралелни драматични сюжетни линии. Често се казва, че същината на операта е във вокалното изкуство, но не само това е важно — от съществено значение е и съдържанието на творбата. Текстът на националната опера „Герои“ е пропит от яркия китайски класически поетичен дух. Употребата на традиционната форма на древната поезия като основа за музиката в западната опера е логично и естествено за китайските творци, и демонстрира едновременно дълбокото художествено възпитание и високото литературно майсторство на автора на операта.

3.3. Анализ на сценичния образ на Мяо Боин

Изграждането на образа на персонажите е от съществено значение за оперния жанр. Когато даден персонаж се появява за първи път в постановката, той не е просто сценичен образ, а носител на човешки

черти, зададени от драматурга. Тези черти формират неговия образ и полагат основата за развитието на сюжета и взаимоотношенията с другите герои. Наличието на изразени промени в образа и във вътрешния му свят е от решаващо значение за разбирането на персонажа. Мяо Боин, като най-енигматичната женска фигура на сцената, успешно олицетворява типичния представител на женската сила от този исторически период.

Мяо Боин е от Хунан, където местните често я възприемат като открита и енергична личност. В първата сцена тя пристига боса до Пекиния университет, с ярко оцветена платнена торба на рамото си. Смяхът на съучениците не я притеснява. Когато приятелката ѝ нежно ѝ напомня, че е без обувки, тя се усмихва искрено, сядва на мястото си и бързо обува обувките си — тази поредица от простодушни и непринудени действия разкрива нейната скромна и дружелюбна природа. Музиката, изпълнена с жизненост и национален колорит, се съчетава с нейното поведение и създава жив, естествен и искрен образ.

В обобщение: именно чрез тези две арии образът на Мяо Боин придобива дълбоко човешко измерение и емоционално въздействие, като до известна степен тя се откъсва от често срещания модел на идеалния герой.

Всяко нейно следващо действие в по-нататъшното развитие на сюжета се разглежда като доказателство за непоколебимостта ѝ, но и като продължение на вътрешното усещане за самота.

3.4. Анализ на сценичния образ на Хъ Бънсюн

Хъ Бънсюн е образ на човек с ясни убеждения и ясно осъзнаващ пътя, по който е избрал да поеме. Той не е изолиран в образа си на човек-герой, а е едновременно революционер, съпруг, баща и син — именно това прави неговите вървания по-убедителни.

Това се отнася до цялостния му образ. Хъ Бънсюн не страни от живота — в него има любов, той създава семейство, има свои тревоги, разделя се с любимите си хора и носи тъга в себе си. Неговите политически решения не го лишават от човечността, напротив — пораждат определени противоречия, които засвидетелстват неговата човечност. Именно когато тези противоречия се проявяват персонажите започват да придобиват истинска човешка дълбочина.

ЧЕТВЪРТА ГЛАВА — ЗАДЪЛБОЧЕНО ИЗСЛЕДВАНЕ НА ОПЕРАТА С РЕВОЛЮЦИОННА ТЕМАТИКА

4.1. Червеният цвят и музиката: двойното формиране на символиката и емоционалното преживяване

В контекста на китайската култура и нейното съхранение и предаване, червеният цвят е носител на изключително важно значение — той не е просто цвят, а символ с дълбок смисъл. В Китай червеният цвят се свързва с щастие, празнична атмосфера и живот, и често се използва за празници,

сватбени церемонии и други важни социални събития. В китайското изкуство червеното често се използва като символ за щастлив живот и благополучие. След векове развитие и културни преобразувания тази символика придобива богато емоционално значение. Често само появата на червен цвят е достатъчна, за да предизвика усещане за празнична атмосфера, радостно и оптимистично настроение. Поради тези причини червеният цвят заема много важно място в традиционната китайска култура и в художествено изразяване на артистите.

Затова в оперите с революционна тематика „червеното“ не е просто цвят, а се превръща в комплексен символ с богата история, дълбок културен смисъл и богати емоционални нюанси. Музиката вече не изпълнява ролята само на изкуство, но се превръща в средство за изразяване на чувства, което разширява емоционалното възприятие. Културната символика на червения цвят оживява, изразява се и се опазва чрез музиката.

4.2. Ценностни противопоставяния на сцената: повествователни стратегии, визуална организация и емоционална мобилизация

Символните значения се фокусират върху емоционалния тон на творбите и създаването на атмосфера; музикалната изразителност поставя акцент върху друг аспект: начина, по който драматичните ценностни сблъсъци и разказвателният стил биха могли да насочат човешките емоции към

определена посока за размисъл и възприятие, и да ги вплете в цялостната история.

Действието в творбите с революционна тематика често е силно концентрирано по отношение на времевата линия и съдържанието. За да се изяснят връзките между героите в рамките на кратък сценичен период, е необходимо публиката да се ангажира емоционално още от самото начало — едва тогава историята може да се развива плавно, а сцените да изразяват по-силни емоционални вълнения.

Затова представянето на ценностите и моралната идеология вече не се ограничават само до езиковото и писменото изразяване, а до голяма степен се изразяват и възприемат и чрез слуха, благодарение на музиката. Може да се каже, че политическите мотиви в оперите с революционна тематика се изразяват чрез художествени средства: първо достигат до емоциите на публиката, а след това оформят убежденията. Именно поради това много от тези опери могат да се представят отново в различни епохи и да бъдат приемани от широката публика. Те не въздействат чрез проповядване, а чрез формиране на ценности, основани на емоционалното въздействие.

4.3. Как историята бива „повторно запомнена“: операта с революционна тематика и изграждането на колективната памет

При внимателно изследване на наративната структура на творбите, става

ясно, че операта с революционна тематика не само представя сценичен сюжет „тук и сега“, но и дълбоко влияе върху начина, по който се формира паметта за революционната история.

При сравнение на оперите „Река Дзинша“ и „Герои“ става ясно, че въпреки революционната историческа тематика в двете творби, те не използват една и същ метод, за да представят историята на публиката.

Тоест, в различните сценични сегменти не са приложени едни и същи художествени методи, а са използвани два различни подхода за представяне на спомените и впечатленията на хората от миналото. Това е важен елемент, който позволява двете творби да се изучават паралелно.

От една страна, това се дължи на взаимно допълващите се сюжети; от друга страна, това доказва, че съществуват различни спомени за историческите моменти.

„Река Дзинша“ е повествователна форма, в която колективните преживявания се отразяват едно в друго. Тя не се фокусира върху индивидуалната съдба, а разказва за общите преживени страдания на една група от хора, които в момент на криза постепенно изграждат нови междуличностни връзки. Именно поради колективните преживявания произведението оставя у зрителя силно впечатление не за историята на отделната личност, а за тази на колектива — група хора, които заедно преживяват бедност, потисничество, промени. Реката, тибетската местност, липсата на ресурси, трудните пътища и конфликтите с местното

население не са просто сцени, а съставни части на колективната памет в цялото произведение. Затова „Река Дзинша“ трябва да възприема на първо време като произведение за колективните преживявания.

В заключение, оперите с революционна тематика не са просто „възпроизвеждане на миналото“, а начин за художествено включване и разбиране на паметта на поколенията — чрез типичното изобразяване на персонажи, чрез въздействието на музиката, чрез разнообразни средства за разпространение и чрез емоционално преживяване, творбите от този жанр водят до формиране на ключова и стабилна обществена представа за историята.

4.4. Двойният ефект на революционния разказ: емоционална мобилизация и структурни ограничения на изкуството

В оперите с революционна тематика постигането на баланс в представянето на сюжетните линии винаги е трудно. От една страна, конфликтите притежават силно емоционално въздействие; от друга страна, ясната им политическа насоченост до известна степен ограничава възможността за художественото им изразяване. Разбирането на тези конфликти е ключово за обективната оценка на художествения потенциал на жанра и за оценката на неговото бъдеще в музикалната среда.

Става ясно, че разказът за революционните движения не е просто „политически дискурс, представен на сцената“; ясно се вижда

непрестанното търсене на баланс между емоционално вдъхновяване и художествено творчество. За да се разбере как това се постига в конкретните творчески проекти е необходимо да се зададе по-важен въпрос: какъв е езикът, използван от този литературен жанр в процеса на взаимодействие с публиката? Затова в следващата подточка ще бъдат представени източниците и начините за тяхното съчетаване с художествения език в оперите с революционна тематика, като се разгледат три аспекта: музика, изпълнителски изкуства и сценично пространство.

4.5. Художественият език на операта с революционна тематика: многопластово смесване на традиция, съвременност и фолклор

Това, че оперите с революционна тематика пресъздават толкова ясни и лесно разпознаваеми образи на герои на съвременната китайска сцена, се дължи на разнообразния художествен език в оперите, който не следва еднообразна система и не представлява просто прилагане на съществуващи модели; музикалният език на тези творби е резултат от съзнателен избор, преосмисляне и творческо обновяване на елементи от традиционната китайска опера, западната опера, народната музика и съвременните сценични технологии.

Художествената езикова система в класическия китайски театър се основава на условност, формализъм и символика. Дизайнът на

движенията, развитието на музиката, класификацията на персонажите и костюмите са силно опростени и не се стремят към прекомерен реализъм. Операта с революционна тематика не пренебрегва тези характеристики — още от самото начало на създаването на такава творба се избират най-подходящите елементи за изразяване на конкретните исторически събития, които впоследствие се „пренасят“ в новата оперна среда.

В обобщение, художествените особености в произведенията с революционна тематика не представляват произволно съчетаване на „западни и източни елементи“ или просто натрупване на образи, които да изразяват „противопоставяне между старото и новото“, а представляват планирано свързване на тези елементи. Основната им задача е да разказват истории с дълбока историческа стойност и да предават определени емоции и възприятия по отношение на обществени и морални ценности. За да бъде изпълнена тази задача всеки специалист от различните екипи избира най-подходящия начин за художествено изразяване в рамките на своята сфера. Този прецизен избор на художествена форма създава неповторимия стил на жанра.

4.6. Изграждане на образите: двойна структура на типологизация и хуманизиране

Главните герои в оперите с революционна тематика притежават ясно изразени характерни черти. Революционерите, потисниците, обобщените

образи на народа, предателите — всички те имат ясно определени морални позиции. Тази класификация до голяма степен зависи от тематичното съдържание и епохата, в която се развива действието. Но ако се мислят само по този начин, героите биха се превърнали в символични образи, лишени от реални искрени преживявания. Затова при създаването на произведения от този жанр, винаги е добре да се търси съчетание между жанровата типологизация и хуманизацията на героите: те трябва да изразяват ясни морални и обществени позиции, но същевременно да притежават богата емоционалност и сложен духовен свят.

Образите, които намират своето място в сърцата на зрителите, не са онези, които винаги остават непоколебими и безупречни. Най-силно въздействат героите, които напредват смело въпреки трудните предизвикателства, и които правят важни избори, въпреки тежките обстоятелства. Именно тези живи и истински мигове, разкриващи човешката природа позволяват на героите да излязат извън рамките на шаблонното представяне, и да се превърнат в живи, динамични художествени образи.

От тази гледна точка, създаването на персонажи в този жанр може да се разглежда като процес на непрекъснато коригиране на съотношението между типичния персонаж и конкретните реални човешки черти. Целта е да се осигури запазването на символичния образ на главния герой без да се стига до пълното му категоризиране.

4.7. Научната стойност на операта с революционна тематика: междудисциплинарни изследователски перспективи

Революционната тематика в тези опери представлява сложен пример за преплитане на множество идеи, поради което най-подходящият метод за изследването на оперните творби от този жанр е интердисциплинарният метод. Жанрът предлага възможности за широки и многопластови изследвания в различни сфери като история на изкуството, политическа история, социална история, комуникационни науки и културните изследвания.

От художествена гледна точка изследването на революционната тематика като основа за изразяването на конкретни идеи представлява важен етап в развитието на комплексното сценично изкуство в Китай след създаването на Китайската народна република. В този период са осъществени множество успешни експерименти в областта на музикалния съпровод, въведени са иновации в изпълнителските форми, сценичното оформление и разработването на сюжетните линии, като например:

От тази гледна точка оперите с революционна тематика не са просто „стара художествена форма“, а представляват жива културно-символна система. Отношението на обществеността към тях също се променя, творбите заемат различно положение в публичната културна среда. Затова изследването на тези творби като произведения на изкуството е важен

аспект от проучването на съвременната китайска култура.

4.8. Творческа среда, комуникационни характеристики и бъдещи насоки в развитието на съвременната опера с революционна тематика

В съвременната епоха създаването и поставянето на операта с революционна тематика вече не се разглежда само като художествен текст вписан в музика, но и като по-широка мрежа от културни взаимодействия. Наред с творческата работа на композитори, либретисти и изпълнители, важна роля играят културната политика, организацията на театралните институции, механизмите на културното финансиране, образователните практики и съвременната медийна среда. Процесът на създаване, разпространение и възприемане на произведенията е свързан с дейността на театралните трупни, фестивалните платформи, системата на музикалното образование и различните форми на медийно представяне. Всички тези елементи оказват влияние върху начина, по който жанрът се развива и достига до своята публика. Поради това, когато се търси обяснение за съвременния облик на този оперен жанр, не е достатъчно вниманието да бъде насочено единствено към самото произведение. Необходимо е да се разгледа и по широкият контекст от институционални механизми, културни практики и социални промени, които формират условията за неговото създаване, сценично присъствие и обществено

възприятие.

В миналото публиката на оперни творби с революционна тематика се е сформирала чрез посещения, организирани по покана на компании, организации и училища. Този начин на посещаване на оперни спектакли е носител на ясни следи от определен исторически период. Днес все повече хора, особено младите, съзнателно избират да гледат тези произведения поради собствения си интерес. Тази промяна — от пасивно приемане към активен избор — представлява предизвикателство и за творците.

КРАТКО ОБОБЩЕНИЕ

В обобщение, развитието на операта с революционна тематика може да се разглежда като процес, който се стреми да поддържа баланса между историческия разказ, разпространение на морални и идеологически ценности и естетическо изследване на жанра. От една страна, тези творби носят отговорността да представят революционната история и да предадат свързаните с нея исторически спомени и ценности; от друга страна, те трябва да отговарят на естетическите предпочитания на публиката и да предизвикват емоционално въздействие, като това се постига чрез конкретните аспекти на музикалното творчество, разгръщането на образите на героите и сценичното представяне на творбата.

Затова различните творби от този жанр не могат да се нарекат просто „повторение на революционна тема“. Те са важни художествени произведения, които свързват миналото с настоящето, моралната и идеологическа система с личните емоции, и историята на държавата с личната история. Енергията, която може отново да бъде пробудена в нашето съвремие се изразява в сюжета, във визуалните образи и в музиката на тези творби, и докосва сърцата на хората по начин, невидан досега.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Операта с революционна тематика е комплексен художествен жанр, който се е формирал в специфичната историческа и културна среда в съвременен Китай и оказва широко въздействие. Тя представлява начин за изразяване на конкретно миналото и на определени ценности; едновременно участва в модернизацията на националната култура и така става един от начините за формиране на естетическите вкусове на публиката. Анализът на нейния произход и развитието ѝ разкрива три основни линии, които са взаимно свързани:

(1) Историческа линия — операта с революционна тематика приема за свой централен времеви хоризонт периода от новодемократическата революция до социалистическото изграждане, превеждайки революционните дейности в сетивни сценични образи и изграждайки

механизъм за преобразуване на историческите събития в наратив: „история — разказ — образ“, белязан от историческата специфика на епохата;

От естетическа гледна точка същността на сюжетите в този жанр се характеризира със сливането на идеята за възвишеното с идеята за трагичната героичност: идеята за възвишеното изгражда върха на ценностната система чрез героизма и вярата, докато идеята за трагичната героичност задълбочава емоционалната сила чрез сцени на саможертва и описания на човешките недостатъци. В музикално-сюжетната структура това се проявява чрез напрежението в мелодичната линия, развитието на тематичния материал и мотивите, и взаимодействието между хоровите, соловите и симфоничните фрагменти.

По този начин се създава характерно единство между типологичната система (която служи за обяснение на ценностната нагласа на героите) и емоционално-психологическото изразяване (кото служи за изобразяване на емоциите и психиката на героите, за да придобият по-голяма виталност). Типологичната система осигурява последователност в гледните точки и яснота при предаването на съдържанието, докато човешката природа се разкрива в конкретни житейски ситуации. Многообразието от роли, които героите заемат (революционер/дете/съпруг/родители) и техните психологически мотиви предотвратяват тяхната схематичност, засилват възможността за

съпреживяване и идентифициране, и правят въздействието им по-трайно. Жанрът на операта с революционна тематика в значителна степен осигурява ново пространство за експериментиране в развитието на съвременната китайска музикална сцена. Неговото значение се състои в преосмислянето на традицията и ползването ѝ в творчеството: от една страна жанрът на операта с революционна тематика не представлява проста имитация на западните модели, а от друга — не зависи изцяло от вътрешните културно-художествени ресурси на Китай; той се стреми към обединяващ подход, който да отговаря на изискванията за сценично изпълнение, за възможност за възприемане на музиката (от страна на публиката) и за художествено въздействие.

Изучаването на жанра очертава основните насоки за изследване на съвременната опера в Китай, като фокусът пада предимно върху три аспекта: структура (организация в много действия и сцени, съвременни сюжетни противопоставяния), музикален материал (уеднаквяване и систематизиране на народни теми, модернизация на ритъма и др.) и функционалност на музикалния материал (разпознаваемост на мелодични шаблони, употреба на масови хорови сцени и др., тясно свързани с културната мобилизация и утвърждаването на ценности). Освен това се разглеждат сценичния декор, динамиката на сценичното движение (строго регламентирани жестове и пози, съответстваща физическа изразност), както и преосмисляне на традиционния модел

„речитатив — танц — бойни сцени“; всичко това отразява връзката между реализъм и сценична условност.

Този процес създава естествени условия за интердисциплинарни изследвания. Музикознанието може да анализира музикалната структура, ладовите системи, прилагането на мотивни техники и др., както и съчетаването на народната музика със съвременните модели за сценична драматургия. Театрознанието изучава начините за повествование, логиката на поведение на персонажите (осъзнаване — борба — жертва/победа) и принципите за изграждане на сценично напрежение.

Комуникационните науки и културните изследвания разглеждат взаимодействието между медиите, изграждането на класически образи и символни системи. Социологията и политологията разглеждат колективната памет, националните наративи и формирането на ценности. Изследванията върху възприемането на тези произведения показват, че различните поколения и социални контексти имат различни начини на възприемане и различна емоционална реакция, което предполага необходимост от адаптиране на съществуващите комуникационни средства.

В наши дни при изучаването на този художествен жанр е необходимо да се осмислят неговата ценностна ориентация и хуманитарна насоченост, но също така да се насърчават обновяването на тематиката, изразните средства, художествените материали, формите на разпространение и

международния културен обмен.

В обобщение, значението на творбите с революционна тематика не се свежда само до възпроизвеждането на историческата памет от революционните действия, но и до предоставянето на начини за културно възпроизвеждане, който може да се предава от поколение на поколение — с национална основа, съвременна форма и публична социална функция. Чрез съчетанието на музикално и сценично изкуство разказът за ценностни идеи се превръща в емоционално въздействащо преживяване, което намира отклик и в духовните потребности на обществото в процеса на модернизация на Китай, и същевременно предлага на света неповторима източна естетическа представа за света.

НАУЧЕН ПРИНОС НА ИЗСЛЕДВАНЕТО

Основният принос на тази дисертация е обобщаването на съответните концепции и предлагането на ефективни подходи за тълкуване на произведенията с революционна тематика. В настоящата дисертация подробно са анализирани две типични творби и се дават конкретни препоръки за бъдещото развитие на този жанр, както и за неговото преподаване и популяризиране.

Принос към теоретичното понятие

В настоящата дисертация се предлага ясна дефиниция на същността и границите на жанра „опера с революционна тематика“. Тази форма на

музикално-драматично изкуство използва народни мелодии, за да отрази събитията и личностите от периода на новодемократичната революция и социалистическата революция в Китай, като съчетава реалистични и лирични сценични подходи при творчеството. Този метод допринася за по-ясното разграничаване на понятието „опера с революционна тематика“ от общото разбиране за революционни теми в други сценични области, както и разграничаването от едностранчивите тълкувания, ограничени до няколко схематични примера. По този начин тематичният обхват и художествените особености в рамките на този жанр стават по-ясно дефинирани, което осигурява възможност за системно обяснение, сравнение и типологично проучване.

Методология

По отношение на изследователския подход, настоящият труд предлага приложима аналитична рамка: „създаване — разпространение — възприемане“. В нея се разглеждат едновременно няколко аспекта от историята на жанра. От една страна се изследват условията за създаване на произведенията — институционалната среда, културната политика и творческите практики. От друга страна се разглеждат начините, по които тези произведения достигат до публиката чрез сценични постановки, аудио-визуални записи и съвременни медийни платформи. В рамките на изследването е предложен и подход за музикално-сценичен анализ, който проследява взаимовръзките между тематичните мотиви, хармоничната

организация, хоровите епизоди и драматургичното развитие на произведенията.

Чрез задълбочено изучаване на представителни произведения от жанра на операта с революционна тематика „Река Дзинша“ и „Герои“, в настоящата дисертация се представят причините за избраната тематика, разгръщането на сюжета, развитието на музикалните мотиви, комплексното прилагане на вокалния стил, ролята на хоровете като символ на колективната идентичност, както и влиянието на светлинния и сценичния декор във връзка със сюжета. Освен това са формулирани няколко практически приложими принципа за репетиции: съчетаване на разказа за „голяма история“ със съдбата на „малките герои“, уравновесяване на противоречията между „идеализъм“ и „реализъм“, както и проектиране на три нива на вокално изразяване — личен монолог, публична реч и хорово пеене, които се използват в зависимост от конкретната сценична ситуация.

В настоящата дисертация се представя концептуална рамка за устойчиво и дългосрочно развитие на творбите с революционна тематика. Тази рамка насърчава разширяването на тематичната и материалната основа, укрепването на обмена и сътрудничеството между различни художествени групи и регионални общности, както и разнообразяването на сценичните форми чрез повторни постановки, турнета, звукозаписи и различни адаптации. На тази основа се въвеждат нови критерии за оценка

на постановките, които включват не само честотата на тяхното представяне, но и художествената стойност, социалното значение, както и ролята им в образованието и в научните изследвания.

Най-големият принос на настоящата дисертация е конкретизирането на общоприетите ценностни позиции и хуманитарните аспекти в този жанр като творческа практика. Това позволява по-ясното им изразяване в творбите, в драматургичната структура и в сценичното представяне, както и по-лесното им описание и приложение. По този начин се постига по-добро съответствие между операта с революционна тематика и културните изисквания на съвременното общество, като същевременно се дава възможност на жанра да се представя по-уверено в световен мащаб чрез своята характерна естетическа идентичност.

Предложената изследователска идея и подходът на изследване могат да послужат като ориентир за анализа на новите опери, но и да подпомогнат обновяването на теоретичните и практическите знания в областта на китайската национална опера и в известна степен да допринесат за нейното развитие и в международен контекст.

БИБЛИОГРАФИЯ

1. Бу Инхуа: „Когато революцията среща любовта: сценичната естетика при изграждане на биографични персонажи в операта

„Герой””. В: „Китайски театър”, 2022, (04).

卜颖华: 《当革命遇上爱情——以歌剧〈英·雄〉论传记人物的舞台塑造美学》, 《中国戏剧》 2022 年(04).

2. Вей Юнлу: „Да събудим паметта на едно поколение с песен — за художествените особености на оперната версия „На брега на Дзинша””. В: „Китайски театър”, 2020, (07): 40–41.

魏赧露: 《用歌声唤醒一代人的记忆——谈歌剧版〈金沙江畔〉的艺术特色》, 《中国戏剧》 2020 年(07): 40–41.

3. Гун Дун: „Великата победа на революционната литературно-художествена линия на Председател Мао”. В: „Народен всекидневник (Жънмин жибао)”, 1967-06-11.

公盾: 《毛主席革命文艺路线的伟大胜利》, 《人民日报》, 1967-06-11.

4. Джоу Ян: „Новата народна литература и изкуство”. В: Ху Цай (съст.), „Серия „Литература на освободените райони на Китай”: 〈Литературно движение〉 (I)”, Изд. „Чунцин”, 1992, с. 857.

周扬: 《新的人民的文艺》, 载胡采主编: 《中国解放区文学书系·〈文学运动〉(一)》, 重庆出版社 1992 年版, 第 857 页.

5. Дзян Хуй: „Етничността на музиката в националната опера „Герой””. В: „Море на изкуството (艺海)”, 2018, №3.

江晖: 《民族歌剧〈英·雄〉音乐的民族性》, 《艺海》 2018 年第 3 期.

6. Дън Сяоман; И Чжунтян: „Симфония от жълто и синьо: съпоставително изследване на китайската и западната естетика”. Изд. „Народна литература”, 1999.
- 邓晓芒, 易中天: 《黄与蓝的交响: 中西美学比较论》, 人民文学出版社 1999 年版.
7. Лан Хай: „История на китайското антияпонско литературно и художествено движение”. Изд. „Шандунска литература и изкуство”, 1984.
- 蓝海: 《中国抗战文艺史》, 山东文艺出版社 1984 年版.
8. Ло Цзимин: „Разговори за музиката”. Изд. „Педагогически университет Гуанси”, 2003.
- 罗基敏: 《文话音乐》, 广西师范大学出版社 2003 年版.
9. Лю Цинсу: „Музикално-драматично изкуство — опера”. Изд. „Дунхуан литература и изкуство”, 2000.
- 刘庆苏: 《音乐戏剧艺术——歌剧》, 敦煌文艺出版社 2000 年版.
10. Лю Юнбо; Ху Шоуюн; Ма Чунхун и др.: „Въведение в червената култура на Китай”. Унив. изд. „Сянтан”, 2022.
- 刘云波, 胡守勇, 马纯红等: 《中国红色文化概论》, 湘潭大学出版社 2022 年版.
11. Лян Цзин: „Нашият сценичен живот”. Изд. „Китайска книжарница”, 2008.
- 廉静: 《我们的演艺生涯》, 中国书店 2008 年版.

12. Мао Цзедун: „Речи на Янанския форум за литература и изкуство”.
Изд. „Commercial Press”, 1975.
毛泽东: 《在延安文艺座谈会上的讲话》, 北京: 商务印书馆, 1975
年版.
13. Мао Цзедун: „Речи на Янанския форум за литература и изкуство”.
Изд. „Народно издателство”, 1991.
毛泽东: 《在延安文艺座谈会上的讲话》. 载《毛泽东选集》第三卷,
北京: 人民出版社, 1991 年版.
14. Редакционна колегия на „Музикално издателство”: „За създаването
на опера”. Изд. „Музикално издателство”, 1963.
音乐出版社编辑部: 《谈歌剧的创作》, 音乐出版社 1963 年版.
15. Сун Сяочжун: „„Колективното творчество” през периода на
Антаяпонската война”. В: „Сборник за изследвания по съвременна
китайска литература”, 2001, №1, с. 150.
孙晓忠: 《抗战时期的“集体创作”》, 《中国现代文学研究丛刊》2001
年第 1 期, 第 150 页.
16. Хе Лихуа; Чън Чунмей: „Китайското „ляво” движение и янанската
червена литература и изкуство”. В:
„Литература·История·Философия”, 2004, №6, 45–52.
贺立华, 程春梅: 《中国“左翼”运动与延安红色文艺》, 《文史哲》
2004 年第 6 期: 45–52.
17. Ху Шън и др.: „Двайсет години реформа и отваряне на Китай”. Изд.

„Пекин”, 1998.

胡绳等: 《中国改革开放二十年》, 北京出版社 1998 年版.

18. Чън Минбин; Ван Вэйян: „Практически пътища за използване на ресурсите на червената култура във висшето идеологическо и политическо образование”. В: „Вестник на Университета за националностите в Гуанси (философия и обществени науки)”, 2020, №4.

陈铭彬, 王炜艳: 《红色文化资源在高校思想政治教育中的实践路径》, 《广西民族大学学报(哲学社会科学版)》 2020 年第 4 期.

19. Чян Юан; Лин Хуа: „Въведение в операта”. Изд. „Шанхайско музикално издателство”, 2003.

钱苑, 林华: 《歌剧概论》, 上海音乐出版社 2003 年版.

20. Шао Ицян: „Анализ на операта”. Изд. „Хъбейско образователно издателство”, 2004.

邵义强: 《歌剧赏析》, 河北教育出版社 2004 年版.

21. Ши Сяохуей: „Изследване на процеса на канонизиране на „червената класика” чрез литературното книгоиздаване”. Дисертация, Североизточен педагогически университет, 2023.

师晓晖: 《文学出版与”红色经典”的”经典化”历程研究》, 博士学位论文, 东北师范大学, 2023 年.

22. Шу Цян: „Първоначално изследване на новата опера”. Изд. „Китайска драматургия”, 1952.

舒强: 《新歌剧的初步探索》, 中国戏剧出版社 1952 年版.

23. Ян Шугуан; Дзин Юнчже: „Изследване на вокалното изпълнение в китайската опера”. В: „Китайска музика”, 2010, №2, с. 24–41.

杨曙光, 金永哲: 《中国歌剧演唱研究》, 《中国音乐》2010 年第 02 期, 24–41 页.

ПУБЛИКАЦИИ ПО ТЕМАТА НА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД

1. Шу Вендже. „Революция и любов в китайската червена опера „Герои“ от Ду Мин“. София: „Докторантски четения“, 2023, НМА „Проф. Панчо Владигеров“.

2. Шу Вендже. „Националният музикален език и драматургичната структура в китайската национална опера „Река Дзинша“ , Научен атлас. Електронно научно списание – Scientific Atlas, 2026, № 15, ISSN 2738-7518.